

Szeroki asortyment

Uchwałą z 14 grudnia 2012 r. Sejm RP uczcił 200. rocznicę urodzin Hipolita Cegielskiego i oddał mu hołd jako patriocie, twórcy nowoczesnego polskiego przemysłu, działaczowi gospodarczemu, nauczycielowi i publicyście. W 2009 r. odsłonięto w Poznaniu pomnik H. Cegielskiego. Założona przez niego w 1846 r. firma istnieje do dzisiaj jako H. Cegielski Poznań S.A.

Hipolit Cegielski (1813–1868) był z wykształcenia filologiem i karierę zawodową rozpoczął jako nauczyciel. Wyrzucony z przyczyn politycznych przez władze pruskie z pracy w szkole, założył niewielki sklep z artykułami żelaznymi, a następnie warsztat naprawy narzędzi rolniczych, który stopniowo rozrósł się w duże przedsiębiorstwo przemysłowe. Jednocześnie był działaczem społecznym na polu pracy organicznej¹. W miarę rozwoju firmy, kontynuowanego po śmierci założyciela przez kolejnych właścicieli, imponująco zwiększał się asortyment wyrobów, poczynając od maszyn rolniczych, poprzez m.in. maszyny parowe, kotły, maszyny drogowe², lokomobile³, tabor kolejowy (lokomotywy i wagony), broń, obrabiarki, aż do silników spalinowych, również tych największych – okrętowych. Zakłady pro-

dr Aleksander Stukowski

stały współpracownik redakcji

dukowały także mniejsze wyroby, np. narzędzia, armaturę wodociągową, kanistry, lampy rowerowe, szkielety szklarni, a nawet łyżwy. Kilka przykładowych – historycznych już wyrobów – przedstawiam poniżej. Niestety nie zachował się żaden wyrób powstały za życia H. Cegielskiego. Najstarszy znany egzemplarz to stacjonarna maszyna parowa z 1869 r. (fot. 1), eksploatowana do 1938 r. w gorzelnii w Ocieszynie. Firma nosiła wówczas nazwę Fabryka Machin i Lejarnia Żelaza H. Cegielski – Poznań i mieściła się przy ul. Strzeleckiej. Obecnie na tym terenie

znajduje się szpital onkologiczny – z czasów firmy Cegielskiego zachował się tam budynek administracyjny (nadal pełniący tę rolę) zwany kantorem (powstał w latach 1869–1871), a w nim – oryginalne żeliwne schody, odlane we wspomnianej Lejarni Żelaza (fot. 2). Jeśli już mowa o elementach budowlanych – w 1901 r. w zakładach Cegielskiego skonstruowano ażurowy hełm wieży kościoła pw. Matki Bożej Bolesnej w Poznaniu (fot. 3), poddany gruntownemu remontowi w 2005 r. – a więc po ponad 100 latach – wykonanemu przez tę samą firmę.

W zakładach produkowano także sprzęt strażacki – fot. 4 przedstawia czterokołową sikawkę konną z 1906 r.

Fot. 5 przedstawia odlew żeliwny – pokrywę studzienki hydrantowej, wyprodukowaną przed rokiem 1923 (do tego roku firma była Towarzystwem

3

4

5

6

7

8

9

Akcyjnym) – jeszcze do niedawna widoczną na poznańskiej ulicy.

Na fot. 6 widzimy trzy maszyny rolnicze – na pierwszym planie ramowy pług dwuskibowy „Rekord”, z lat 20. XX w., z tyłu po lewej – kopaczkę konną do ziemniaków „Kartoflarka HaCePe” z lat 30. XX w., z tyłu po prawej – siewnik taczkowy do roślin drobnoziarnistych (np. koniczyna, trawa) z końca XIX w. Fot. 7 przedstawia zestaw do młocki parowej, składający się z lokomobili z 1924 r. i młocarni czyszczącej z ok. 1930 r.

Przykłady historycznych wyrobów wyprodukowanych w okresie powojennym to parowóz Pt 47-112 z 1949 r. (znajduje się w parowozowni w Wolsztynie; był eksploatowany do 2008 r.) – fot. 8 i pistolet maszynowy PPS wz. 43, rok produkcji 1952⁴ – fot. 9.

Większość przedstawionych tu wyrobów to ekspozyty muzealne. Możemy je obejrzeć – nr 1, 6 i 7 – w Muzeum Narodowym Rolnictwa i Przemysłu Spożywczego w Szreniawie (z okazji 200. rocznicy urodzin H. Cegielskiego zorganizowano tam okolicznościową wystawę),

nr 4 – w Muzeum Pożarnictwa w Rakoniewicach, nr 9 – w Muzeum Wojskowym w Poznaniu. ■

¹ Działalność H. Cegielskiego była jednym z wątków serialu „Najdłuższa wojna nowoczesnej Europy”. Postać Cegielskiego kreował Andrzej Seweryn.

² Walec parowy z 1929 r. pokazałem w „Ateście” nr 12/2010 („Zabytki techniki w kurorcie”).

³ Patrz: „Ateś” nr 12/2011 („Urządzenia techniczne”) – pokazana tam lokomobila z 1919 r. jest nadal na chodzie.

⁴ W tamtych czasach (lata 1949–1956) firma nosiła nazwę Zakłady Przemysłu Metalowego im. J. Stalina w Poznaniu (ZISPO).